

восприятие морали у представителей конфессий достаточно схоже, а различия являются столь незначительными, что статистически значимо не проявляются, и, возможно, касаются лишь нюансов.

В исследовании выявились данные, сходные с данными, полученными Гармаевой Т.В., а именно, характерные черты этнической идентичности людей заключаются в присвоении образцов поведения, свойственных жителям этой местности, но в то же время в сохранении черт своей культуры, и, таким образом, отчуждении от других

ЛИТЕРАТУРА

1. Антонова Н.В. Проблема личностной идентичности в интерпретации современного психоанализа, интеракционизма и когнитивной психологии / Н. В. Антонова // Вопросы психологии. – 1996. – № 1.
2. Белинская Е.П. Временные аспекты «Я-концепции» и идентичности / Е.П. Белинская // Мир психологии. – 1999. – № 3.
3. Гаджимурадова З.М. Особенности этнической и государственной идентичностей в самосознании русской молодежи Дагестана / З.М. Гаджимурадова, Ж.Т. Гаджимурадова // Мир психологии. – 2009. – № 3 (59).
4. Гармаева Т.В. Особенности этнической идентичности младших школьников и подростков, проживающих в мегаполисе // Психологические исследования : электрон. науч. журн. – 2010. № 2(10) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://psystudy.ru> (дата обращения: 01.08.2012).
5. Горбатенко Н.С. Концептуальные компоненты подхода теории социальной идентичности к изучению групп / Н.С. Горбатенко, А.В. Сидоренков // Известия вузов. Северо-Кавказский регион. Общественные науки. – 2008. – № 4.
6. Гулевич О.А. Изучение эффектов межгруппового восприятия / О.А. Гулевич, А.Н. Онучин // Вопросы психологии. – 2002. – № 3.
7. Знаков В.В. Половые, гендерные и личностные различия в понимании моральной дилеммы / В.В. Знаков // Психологический журнал. – 2004. – Т. 25. – № 1.
8. Корженко А.Л. Молодежная субкультура как альтернативная форма социализации личности в юношеском возрасте / А.Л. Корженко // Вопросы психологии. – 2010. – № 2.
9. Костинская А.Г. Феномен идентичности как структурирующий фактор / А.Г. Костинская // Мир психологии. – 2003. – № 1.
10. Минюрова С.А. Особенности перспективной идентичности при жизненном самоопределении выпускников вуза / С.А. Минюрова, Л.Л. Плеханова // Вопросы психологии. – 2007. – № 3.
11. Практикум по возрастной психологии : учеб. пособие / под ред. Л.А. Головей, Е.Ф. Рыбалко. – СПб. : Речь, 2005. – 688 с.
12. Прахова Ю.М. Проблема формирования и функционирования социальной идентичности – конструктивистский анализ П. Хопфа / Ю.М. Прахова // Социально-гуманитарные знания. – 2003. – № 5.
13. Рикель А.М. Профессиональная Я-концепция и профессиональная идентичность в структуре самосознания личности. – Ч. 2 / А.М. Рикель // Психологические исследования : электрон. науч. журн. – 2011. – № 3 (17). –режим доступа: URL: <http://psystudy.ru>.
14. Сонин В.А. Психолого-педагогический анализ профессионального менталитета учителя / В.А. Сонин // Мир психологии. – 2000. – № 2.
15. Солдатова Г.В. Многоязычие как фактор формирования новой идентичности и культурного интеллекта / Г.В. Солдатова, М.В. Тетерина // Мир психологии. – 2009. – № 3 (59). – С. 34–46.
16. Труфанова Е.О. Идентичность и Я / Е.О. Труфанова // Вопросы философии. – 2008. – № 6.
17. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон / под общ. ред. А.В. Толстых. – М, 1996.
18. Brever, M.V. The Social Self: On being the same of different / M.V. Brever // Personality and Social Psychology Bulletin. – 1991. – V. 17. – № 5.
19. Koester, R. A Multifactorial Approach to the Study of Gender characteristic / R. Koester, J. Aube // Journal of Personality. – 1995. – V. 63. – № 3.
20. Turner, J.C. Rediscovering the social group: A self-categorization theory / J.C. Turner et al. – N.Y., 1987.

УДК 159.923:111.12

СЕНС ЖИТТЯ ТА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

О.М. Легун

кандидат психологічних наук, доцент,

*докторантка лабораторії психології особистості ім. П.Г. Чамати
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

У статті розглядається самовизначення як фундаментальне питання психології самодетермінації, напряму, пов'язаного із визначенням особистістю свого сенсу життя. Зазначено, що в основі самовизначення лежить співвідношення людиною своїх уявлень і намірів, а зміст особистісного самовизначення реалізується через сенсотворення.

Ключові слова: сенс життя, професійне самовизначення, самотворення.

В статті розглядається самоопределение как фундаментальное положение психологии самодетерминации, связанное напрямую с поиском личностью смысла своей жизни. Отмечено, что в основе самоопределения лежит соотношение человеком своих представлений и намерений, а содержание личностного самоопределения реализуется через смыслообразование.

Ключевые слова: смысл жизни, профессиональное самоопределение, самосотворение.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Поняття «самовизначення» співзвучне за сутністю з такими поняттями, як «самоактуалізація», «самореалізація», «самотворення», «самотрансценденція». При цьому часто самореалізацію, самоактуалізацію пов'язують із професійним самовизначенням, зі знаходженням певної частки сенсу життя у своїй роботі.

Тобто професійне самовизначення можна розглядати як пошук та знаходження свого особистого сенсу у вибраній діяльності. Також слід додати, що особистість знаходить сенс як на етапі самовизначення, так і на етапі засвоєння обраної діяльності, а також власне у процесі її виконання.

Мета статті – розглянути взаємозалежність питань самовизначення та пошуку особистістю сенсу свого життя.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Коли людина прагне чогось, що асоціюється зі щастям, і досягає його, у неї виникає порожнеча, тому що певну вершину уже взято. Те саме можна сказати і про самовизначення: якщо особистість конкретизує для себе сенс життя у певному часовому проміжку, то знайдений сенс відразу ж його знецінює. Тому сам процес пошуку сенсу як низки окремих смислів і є головною рушійною силою самовизначення – це і є основним сенсом життя.

Якщо особистість творчо підходить до свого життя, то вона щоразу створює для себе смисли заново і тільки в такому разі перетворюється на справжній суб'єкт самовизначення, на відміну від пересічного провідника нав'язаних чи «вищих» сенсів. Єдиного і правильного самовизначення або сенсу життя, однакового для всіх, просто не існує в природі. Тимчасово, у періоди катастроф чи соціальних потрясінь, певну спільноту можуть об'єднувати однакові сенси, ідеї, але в періоди відносного соціального спокою завдання кожної особистості полягає в пошуку своєї індивідуальності, саме в цьому – найбільша користь для суспільства.

У процесі професійної діяльності людина неминує вступає у певні суспільні відносини з іншими людьми. Професійна діяльність стимулює як розвиток особистості, її ціннісних орієнтацій через нові зв'язки з іншими людьми, так і особистісне та професійне самовизначення. Індивідуальні ціннісні орієнтації взаємодіють і змінюються через міжособистісні взаємини, набувають нового значення в пошуку сенсу життя. У цих взаєминах, разом із ціннісними орієнтаціями, виявляються і різні психологічні сторони взаємодіючих осіб, оскільки будь-який акт людської діяльності має психологічне забарвлення. Іншими словами, участь людей у професійній діяльності веде до формування у них схожих особистісних рис, зумовлених професійними вимогами до психічних і психофізіологічних особливостей людини.

У структурі самовизначення виокремлюється професійне самовизначення, яке розглядається дослідниками як процес самореалізації особистості у професійній діяльності на основі якнайповнішого використання своїх здібностей та індивідуальних психофізіологічних можливостей. Цей процес не може бути обмежений лише якимось одним етапом, він займає весь період активної трудової діяльності і підготовки до неї [6].

Більшість дослідників, які розглядали проблему самовизначення загалом і професійного самовизначення зокрема, тяжіють до онтогенетичного підходу. А тому вважається, що професійне самовизначення, вперше як основне новоутворення, з'являється в юнацькому віці. Професійне самовизначення розглядається у взаємозв'язку із загальним процесом самовизначення особистості. Особистість активно будує умови свого життя і своє ставлення до нього. Відповіддю на питання, наскільки гідним було життя, є усвідомлення того, наскільки відповідальним був життєвий вибір. Життєвий шлях людини не зводиться до її біографії, тому що історія життя людини відкладається не тільки в події або вчинки, але й у внутрішні психічні структури, що змінюють саму особистість. Така особистість і є суб'єктом власного життєвого шляху, активним творцем свого життя [8].

Професійне самовизначення опосередковується зовнішніми чинниками через внутрішні умови діяльності особистості. Автор наголошує, що професійне самовизначення є головним завданням, а тому йому підкоряється вибіркова діяльність самосвідомості, тобто професійна самосвідомість. У найбільш узагальненому вигляді воно виявляється в усвідомленні себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності. Рушійними силами процесу, на думку П.А. Шавіра, виступає не замовлення суспільства як таке, а різноманітність виниклих протиріч, що в узагальненому вигляді є протиріччями між потребою і вимогами діяльності, якій надається перевага, а також знаннями, уміннями, способами, необхідними для реалізації цілей, що постають перед людиною [10].

Професійне самовизначення є однією з найважливіших складових життєвого самовизначення, пошуку і втілення сенсу життя, а також важливим етапом, з якого починається процес становлення професіонала. Процес професійного самовизначення постає перед дослідниками складним, багатограним процесом, на який впливають вікові, статеві особливості суб'єкта діяльності, рівень його інтелектуального розвитку, зрілість особистості, самооцінка та рівень домагань.

Професійне самовизначення – це не лише вибір конкретної професії, але часто і вибір всього життя. Так, Є.О. Клімов вважає, що професійне самовизначення повинне розглядатися не в егоїстичному сенсі, а в залученні до суспільства, цивілізації, культури. Людина обирає не лише певну професію, але і щось важливіше – те, що зазначена професія дає їй для повного відчуття свого життя. На думку Є.О. Клімова, наочна область професійного самовизначення передбачає орієнтування в чотирьох блоках різнорідних явищ:

- 1) багатолітній процес вікового (фізичного і психічного) розвитку особистості протягом життя;
- 2) безліч різнотипних професій в сучасному суспільстві («простір вибору», перед яким рано чи пізно реально опиняється підрастаюча людина);

3) можливі варіанти співвідношення (приведення у відповідність) особистих якостей людини з тими вимогами, які пред'являє кожна професія;

4) своєрідність методів і засобів педагогічного керівництва процесом розвитку, становлення особистості як суб'єкта професійної праці на різних етапах, включаючи тривалу «допрофесійну» фазу цього процесу і ще тривалішу власне професійну спільність [2].

Дослідник стверджує, що професійне самовизначення не можна розглядати як деякий «стоп-кадр» процесу розвитку. Професійне самовизначення є результатом розвитку особистості і передбачає орієнтацію у безлічі «різномісних» професій, у просторі вибору яких рано чи пізно опиниться молода людина, тоді їй доведеться співвідносити особисті якості з певними вимогами кожної професії [2].

Т.В. Кудрявцева вважає, що у психологічному аналізі професійного самовизначення особистості найбільш важливим є формування ставлення до себе як до суб'єкта власної професійної діяльності. Молода людина починає брати участь у спеціально організованій діяльності, з досить високою мірою наближення до реальної професійної праці. Це формує адекватне уявлення про професію, формує операціональні основи професійного самовизначення, тобто системи професійних знань, умінь, навичок, елементів професійного мислення і пам'яті. Щоправда, у дослідженні йдеться про період радянських часів і радянської педагогіки, коли, дійсно, професійному самовизначенню надавали великого значення і воно подекуди мало прикладний характер. Сьогодні – це не так спроба відчути себе у професії, як екскурсія і споглядання того, що може бути. Або ж теоретизування навколо майбутньої професії, тому що можливість «приміряти» її на себе не завжди з'являється навіть після навчання.

С.Н. Чистякова розглядає професійне самовизначення як багатоступеневий процес:

1) як серію завдань, які ставить суспільство перед особистістю (соціологічний підхід);

2) як процес поетапного ухвалення рішень, за допомогою яких поєднуються власні переваги, уподобання молодшої людини і потреби суспільства (соціально-психологічний підхід);

3) як процес формування індивідуального стилю життя (який є складовою сенсу життя), частиною якого стає професійна діяльність (диференціально-діагностичний підхід) [9].

У зазначеному підході професійне самовизначення диференціюється з урахуванням таких показників, як усвідомленість процесу і результату вибору; суперечність внутрішніх і зовнішніх чинників; міра структурованості, моно- або поліспрямованості (якщо є інтеграція одного або низки намірів); стійкість (усвідомленість або ситуативність вибору) [9].

Як ми відзначали раніше, традиційно проблему професійного самовизначення співвідносили з підлітково-юнацьким віком. Інша точка зору, з якою не можна погодитись, належить Н.С. Пряжникову, який не пов'язує проблему самовизначення лише з підлітковим і юнацьким віком. У кожному віці і для кожної культурно-освітньої групи проблема самовизначення має свою специфіку. Зокрема, автор наводить психологічні характеристики й особливості самовизначення особистості в різні періоди старості. Він підкреслює зв'язок професійного самовизначення з самореалізацією людини в інших важливих сферах життя, з пошуком та втіленням основного завдання життя, його сенсу [7]. Проблема самовизначення в дослідженнях Н.С. Пряжникова розглядається через призму знаходження особливих специфічних сенсів. У його розумінні еством професійного самовизначення є самостійне і усвідомлене знаходження сенсів вибраної або вже виконуваної роботи і всієї життєдіяльності в конкретній культурно-історичній (соціально-економічній ситуації), а також знаходження сенсу в самому процесі самовизначення [7].

Отже, професійне самовизначення можна охарактеризувати як багатовимірний і багатоступеневий процес, це – серія завдань, які вирішує особистість, це – процес ухвалення рішень, які оптимізують баланс суспільних і особистих інтересів, це – процес формування індивідуального стилю, сенсу життя, частиною якого є професійна діяльність. За іншим трактуванням, професійне самовизначення є процесом формування особистістю свого ставлення до професійної діяльності і способом його реалізації через узгодження особистих і соціально-професійних потреб.

Близьким за змістом є підхід Є.І. Головахи, де професійне самовизначення пов'язується з поняттям життєвої перспективи. Останню слід розглядати як цілісну картину майбутнього у складному суперечливому взаємозв'язку програмованих і очікуваних подій, з якими людина пов'язує соціальну цінність й індивідуальний сенс свого життя [1].

Розглянемо концепцію професіоналізму А.К. Маркової, яка в поняття самовизначення включає життєве, особистісне, соціальне, професійне самовизначення.

Життєве самовизначення – це визначення себе щодо загальнолюдських критеріїв сенсу життя й реалізація себе на основі цього самовизначення.

Особистісне самовизначення – це визначення себе щодо вироблених у суспільстві (і прийнятих певною людиною) критеріїв становлення особистості й подальша реалізація себе на основі цих критеріїв.

Соціальне самовизначення – це визначення себе щодо вироблених у суспільстві (і прийнятих певною людиною) критеріїв приналежності до відповідної сфери суспільних відносин і певного соціального кола, співвіднесення себе з деяким колом професій.

Професійне самовизначення – це визначення людиною себе щодо вироблених у суспільстві (і прийнятих певною людиною) критеріїв професіоналізму: просто приналежність до професії або одержання фахової освіти, відповідно й оцінювання себе із цих позицій.

Дослідниця у професійному самовизначенні виокремлює такі фази і стадії:

- вибір професії;
- професійне навчання;
- опанування професійної майстерності (на основі вироблення індивідуального стилю і засобів професійної діяльності) і самореалізація в ній;
- творчий внесок у розвиток самої професійної діяльності;
- передача професійного досвіду іншим людям.

Авторка вважає непрямым свідченням процесу самовизначення, що триває, а також пересамовизначення, зміни цінностей – зовнішні зміни, які людина здійснює у своєму житті: змінює професію, коло знайомих, спосіб життя та ін. [5].

На підставі залежності самовизначення від провідної діяльності, І.Г. Шендрік передбачає наявність різних типів самовизначення на різних етапах онтогенезу. Проте лише в юнацькому віці індивід потрапляє в ситуацію об'єктивної необхідності самовизначитися. До моменту настання дорослості в людини формується деяка впорядкована система типів самовизначення, яка реалізується в її життєвому виборі, особистісному самовизначенні. Особливості вибору при самовизначенні, на думку І.Г. Шендріка, пов'язані з особливостями будови і функціонування ціннісної свідомості.

Д.О. Леонтьєв та О.В. Шелобанова вважають, що аби зробити оптимальний вибір у ситуації професійного самовизначення, необхідно оволодіти навичками побудови уявної картини взаємозв'язку життєвих подій і екстраполяції цієї картини в майбутнє. Наводяться дані, які свідчать про те, що, наприклад, пізнавальна сфера у випускників шкіл повністю готова для таких складних дій, проте розвиток психологічних функцій планування зовсім не завершений, вони продовжують розвиватись і після двадцятирічного віку. Тому конструктивно-пізнавальну діяльність, яка дає можливість побудови імовірних варіантів майбутнього, автори дослідження вважають ключовою ланкою у виборі професії [4].

Розширюючи уявлення про професійне самовизначення, О.М. Краснорядцева вважає, що самовизначення можна представити як результат розумової діяльності, предметом якої є якраз з'ясування питання про те, які професійні позиції індивід може зайняти, які з них реалізуються ним у процесі його реальної професійної діяльності. Професійне самовизначення вона розглядає як:

1) **акт** або зупинку діяльності для осмислення себе як діяча, тобто своєрідний акт об'єктивування, зміст якого складають вирішення завдань на сенс і цінність виконуваної праці для суспільства і самого діяча; ревізію установок, які склалися на цей час, стереотипів, професійних переваг, уподобань тощо; зміну установок у тій частині, яка може бути усвідомлена в актах об'єктивування;

2) **діяльність**, мотивом якої є потреба в утриманні власної цілісності як явища, яке не просто існує, але й розвивається; діяльність, опредмечувану в межах професійної діяльності, що дає змогу задовольнити вказану потребу;

3) **процес**, як періодично повторювану діяльність професійного самовизначення або готовність самовизначитися в ході змін у житті [3].

Отже, професійне самовизначення в загальному вигляді можна розглядати і як акт, і як процес, і як діяльність людини. Той або інший зміст зазначеного явища залежить від етапу розвитку особистості як суб'єкта праці. Суть самовизначення полягає в пошуку сенсу в певній діяльності зокрема та у всій життєдіяльності загалом. Самовизначення не має чітких меж, воно триває протягом всього життя та актуалізується як процес, важливий для особистості. У різний час під впливом змін в умовах і змісті професійної діяльності, у внутрішніх і зовнішніх чинниках, при перебудові ціннісно-смыслових орієнтації особистості в результаті їх природного розвитку або втручання ззовні змінюється та самоскерується процес самовизначення.

ВИСНОВКИ

Сприяння формуванню готовності людини до професійного самовизначення – один з пріоритетних напрямів сучасної освіти, особливо якщо враховувати не тільки соціально-економічні запити суспільства, а й психологічні закономірності становлення багатовимірного світу людини і його впливу на процес життєвого самовизначення та пошуку сенсу буття. Здатність людини до перманентного життєвого самовизначення (а професійне самовизначення є лише одним з його проявів) можна зрозуміти, якщо розглядати людину як психологічну систему, яка самоорганізується, яка є відкритою (або закритою) для взаємодії з іншими, зі світом культури та, у свою чергу, сама творить цей світ.

Професійне самовизначення є особливою системою розвитку людини, формування її цінностей, мотивів, установок, які визначаються чинниками особистісної і соціальної спрямованості. Особистісний аспект передбачає наявність у людини певної системи уявлень, поглядів, умінь, здібностей, необхідних для здійснення конкретного вибору й реалізації особистих професійних планів. Соціальний аспект передбачає наявність певної системи впливів (починаючи з дитинства) від інших та узгодженої дії цих впливів на формування суб'єктної позиції в здійсненні й реалізації професійного вибору.

Професійне самовизначення розглядається як складова частина життєвого самовизначення, входження до тієї або іншої соціальної і професійної групи, в ситуацію вибору життя, сфери трудової діяльності і конкретної професії. В процесі професійного самовизначення актуалізуються особистісні та життєві цінності індивіда. Життєве самовизначення є відображенням сталого рівня особистісних цінностей,

світоглядних установок, етично обґрунтованого вибору життєдіяльності, що виражається в ефективному входженні до тієї або іншої соціальної і професійної групи, до сфери певної трудової діяльності.

Професійне самовизначення розглядається як усвідомлення особистістю своїх можливостей, здібностей, потреб, бажань, інтересів, особистих якостей, співвіднесення їх з вимогами певної професії, на основі чого здійснюється постановка цілей та їх реалізація у професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е.И. Головаха. – К. : Наук. думка, 1988. – 144 с.
2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – М. : Академия, 2004. – 304 с.
3. Краснорядцева О.М. Проблемы профессионального становления личности в процессе повышения квалификации / О.М. Краснорядцева // Сибирский психологический журнал. – 2002. – Вып. 14.
4. Леонтьев Д.А. Профессиональное самоопределение как построение образов возможного будущего / Д.А. Леонтьев, Е.В. Шелобанова // Вопросы психологии. – 2001. – № 1. – С. 57–65.
5. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Знание, 2009.
6. Немов Р.С. Основы психологического консультирования : учеб. для студ. педвузов / Р.С. Немов. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 394 с.
7. Пряжников Н.С. Личностное самоопределение в преклонном возрасте / Н.С. Пряжников // Мир психологии. – 1999. – №2. – С. 111–123.
8. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.
9. Чистякова С.Н. Профессиональная ориентация школьников: организация и управление / С.Н. Чистякова, Н.Н. Захаров. – М. : Педагогика, 1987. – 157 с.
10. Шавир П.А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности / П.А. Шавир. – М. : Педагогика, 1981. – 95 с.

УДК 159.923.2-057.875

СУБ'ЄКТНО-ВЧИНКОВИЙ ВИМІР ПРОЦЕСУ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ

О.А. Лукасевич

*кандидат психологічних наук, викладач кафедри практичної психології
Запорізького національного університету*

Статтю присвячено вивченню психологічних критеріїв оцінки особистісної зрілості студентської молоді, апеляція до яких обумовлена необхідністю визначення структурних компонентів зрілості особистості. У статті здійснено спробу концептуального та емпіричного обґрунтування нового підходу до визначення сутності поняття «особистісна зрілість» з позиції суб'єктно-вчинкової парадигми.

Ключові слова: особистісна зрілість, вчинок, суб'єкт вчинку, компоненти особистісної зрілості, критерії особистісної зрілості, тип особистісної зрілості.

Статья посвящена изучению психологических критериев оценки личностной зрелости студенческой молодежи, апелляция к которым обусловлена необходимостью определения структурных компонентов зрелости личности. В статье сделана попытка концептуального и эмпирического обоснования нового подхода к определению сущности понятия «личностная зрелость» с позиции субъектно-поступковой парадигмы.

Ключевые слова: личностная зрелость, поступок, субъект поступка, компоненты личностной зрелости, критерии личностной зрелости, тип личностной зрелости.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах демократичних перетворень суспільства, переоцінки всієї системи цінностей актуалізуються проблеми, пов'язані з формуванням всебічно розвиненої, високоморальної особистості, яка усвідомлює смисл свого життя, впевнена у можливості його реалізації, здатна адекватно сприймати зміни, що відбуваються у суспільстві і проявляти суто людську здатність до творення світу і себе в цьому світі.

Сучасний стан українського суспільства спонукає по-новому поглянути на проблеми виховання громадянина, формування інтелектуального і творчого потенціалу особистості у вищому навчальному закладі. Саме у студентському середовищі молоді люди оволодівають стійкими життєвими орієнтирами, необхідними для повноцінної соціальної взаємодії у різних сферах діяльності, формують особистісну готовність до самостійного прийняття рішень у ситуації вибору, відповідальність за власні вчинки.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить, що протягом останнього часу у вітчизняній психологічній науці зростає зацікавленість у поглибленому теоретичному осмисленні та емпіричному дослідженні проблеми особистісної зрілості студентської молоді [5; 9; 10]. Продовжують розвиватися традиції психологічного дослідження особистості, започатковані працями Б.Г. Ананьєва, В.В. Давидова, С.Д. Максименка, А.В. Петровського, К.К. Платонова, С.Л. Рубінштейна [3; 8; 9], а також працями представників різних напрямків зарубіжної психології – Ш. Бюлер, А. Маслоу, З. Фрейда, Г. Олпорта, Ф. Перлса та ін. [7; 9].

Важливою обставиною, що посилює актуальність дослідження особистісної зрілості, є необхідність визначення психологічних критеріїв її оцінки, якими повинні керуватися навчальні заклади і система освіти загалом, створюючи умови для перетворення людини з об'єкта зовнішніх виховних впливів на автентичного суб'єкта життєдіяльності та саморозвитку.